

PSİKOLOJİK DANIŞMANLARIN TÜKENİMLİK DÜZEYLERİ, İŞ DOYUMU/MESLEKİ MEMNUNİYET DÜZEYLERİ VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ÖZ YETERLİKLERİ: TÜRKİYE’DE YAPILMIŞ ARAŞTIRMALARIN İNCELENMESİ

Faruk Caner YAM¹

Öz:

Bu çalışmada, Türkiye’deki psikolojik danışmanların danışma öz yeterlikleri, tükenmişlik düzeyleri, iş doyumunu/mesleki memnuniyetleri ile ilgili yapılmış araştırmaları derlemek ve psikolojik danışmanların danışma öz yeterlikleri, tükenmişlik düzeyleri, iş doyumunu/mesleki memnuniyetler düzeyleri üzerinde etkili değişkenlerin neler olduğunu genel olarak değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu derleme çalışmasında 1995-2017 yılları arasında yapılmış olan psikolojik danışmanların danışma öz yeterlikleri, tükenmişlik düzeyleri, iş doyumunu/mesleki memnuniyetleri bağımlı değişken olarak araştırmasına alan ve üzerinde etkili olan bağımsız değişkenlerin araştırıldığı 32 çalışma incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucu psikolojik danışmanların danışma öz yeterlikleri, tükenmişlik düzeyleri, iş doyumunu/mesleki memnuniyetler düzeyleri ilgili yapılan araştırmalarda genellikle aynı bağımsız değişkenlerin (cinsiyet, kıdem, çalışma süresi, kişilik özellikleri, kaygı düzeyi, sosyal destek kaynakları, denetim odağı, eğitim düzeyi) etkisi incelenmiş ve istatistiksel sonuçların genel olarak paralellik gösterdiği sonucuna varılmıştır. Araştırmaların ortak sonuçlarına göre genel olarak psikolojik danışma öz yeterliği cinsiyet, yaş, çalışılan kurum, çalışma yılı, mezun olunan program ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Diğer açıdan psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri, iş doyumunu ve mesleki memnuniyet düzeyleri cinsiyet, yaş, kıdem, çalışılan okul türü, mezun olunan bölüm, eğitim düzeyine göre genel olarak anlamlı olarak farklılaşmamakla birlikte, farklı sonuçlar rapor eden çalışmalarda bulunmaktadır. Ancak öğrenci sayısı, medeni durum, yaşanılan yer, sosyal destek kaynaklarının varlığı gibi değişkenlere göre farklı sonuçların çıktığı gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Psikolojik Danışman, Tükenmişlik, İş Doyumu, Mesleki Memnuniyet.

BURNOUT LEVELS, JOB /PROFESSIONAL SATISFACTION LEVELS AND COUNSELING SELF-EFFICACY LEVELS OF PSYCHOLOGICAL CONSULTANTS: INVESTIGATION OF RESEARCH MADE IN TURKEY

Abstract:

In this study, counseling self-efficacy, burnout, job satisfaction / professional satisfaction of counselors in Turkey related made to compile research and counseling self-efficacy , burnout, job satisfaction / professional satisfaction levels of counselors that acting on the variables of what was to evaluate overall In this review study, 32 studies in which psychological counselors' counseling self-efficacy, burnout levels, job satisfaction / occupational satisfaction as independent variables were investigated and independent variables were investigated in 1995-2017 were investigated. In the researches related to consultation self-efficacy, burnout levels, job satisfaction / professional satisfaction levels of psychological counselors, the effect of the same independent variables (gender, operation time, seniority, anxiety levels, social support resources, audit focus, education level) was examined and the statistical results were generally paralleled. According to the common results of the researches, there was no significant difference in general psychological counseling self-efficacy compared to gender, age, institutions studied, year of study, graduated program and level of education. On the other hand, the levels of burnout, job satisfaction and occupational satisfaction levels of psychological counselors do not differ significantly in terms of gender, age, seniority, type of school studied, type of education, level of education, but there are studies reporting different results. However, according to variables such as number of students, marital status, place of living, the existence of social support resources, different results were observed

¹ Uzm. Psikolojik Danışman, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, farukcaneryam@gmail.com

Keywords: Psychological Counselor, Burnout, Job satisfaction, Professional Satisfaction

1.GİRİŞ

Küreselleşen dünyada çeşitli değişim ve gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan problem durumlarından dolayı bireylerin yardım mesleklerine duydukları ihtiyaçları giderek artmaktadır (Gültekin, 2006; Uslu, 2005). Diğer açıdan hayatın çeşitli alanlarında sorunlar yaşayan bireyler çözüm için destek arayışlarına girebilmektedirler (Gültekin, 2006; Greason ve Caswell, 2009). Ayrıca bireylerin sorunlarına çözüm bulma yolları konusunda bilinçlenmeleri ve bir yardım profesyoneline destek alma isteği bu grup mesleklerin önemini son derece arttırmıştır (Erkan, 2011; Kepçeoğlu, 1999; Sav, 2007).

Bireyler hayatları boyunca yaşadıkları sorunların ardından bozulan ruhsal uyumlarını yeniden sağlama amacı gütmektedir (Ültanır, 2005). Çünkü insanlar yaşam koşulları içinde çeşitli olumsuz faktörlerle karşı karşıya kaldıklarında ruhsal uyumları bozulmakta ve yardıma ihtiyaç duyabilmektedirler (Gültekin, 2006 ve Gündüz ve Çelikkaleli, 2009). Yardım hizmeti sunan meslek türleri içerisinde psikolojik danışmanlık mesleği önemli bir yer tutmaktadır. Psikolojik danışmanlar toplum tarafından bireylerin etkin uyumunu sağlamaya yardımcı olan profesyonel meslek uzmanları olarak bilinmektedirler. (Kepçeoğlu, 1999). Çünkü psikolojik danışmanlar, yardım almaya gelen danışana psikolojik danışma süreci içerisinde yaşamış olduğu problem alanlarını tanımasına, problemlerine yönelik çözüm yolları üretmesine ve bu çözüm yollarını günlük hayatına uygulaması konusunda danışana yardımcı olan profesyonel meslek uzmanıdır (İkiz, 2009; Uslu ve Arı, 2005).

Psikolojik danışma ise bireylerin gelişim süreçleri göz önüne alınarak bilişsel, duyuşsal ve davranışsal alanlarda yaşamış oldukları sorunlara yönelik çözüm bulmalarına veya geliştirmek istedikleri beceriler konusunda destek olmak için sunulan planlı yardım sürecidir (Hacney ve Cormier, 2008; Tatlıoğlu, 1999). Bu planlı yardım sürecini sunan psikolojik danışmanlık mesleği 1900'li yılların başında Amerika'da ortaya çıkmış ve 1950'li yıllarda Türkiye'de söz konusu olmaya başlamıştır. (Doğan, 1996; Gladding, 2000; Özgün, 2007). Türkiye'de psikolojik danışmanlık alanındaki gelişmeler hız kazanarak, meslek elemanlarının yetiştirilmesi için gerekli eğitimleri almak için yurt dışına öğretim elemanları gönderilmiş ve ardından psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanının gelişmesine ön ayaklık etmişlerdir (Doğan, 2000; Tan, 1986; Tatlıoğlu, 1999; Yüksel-Şahin, 2002).

Psikolojik danışmanlık mesleği çok fazla popülasyona hitap eden ve profesyonellik gerektiren bir meslek dalıdır (Kepçeoğlu, 1999; Yam, 2014). Bu nedenle yardım sunacak olan psikolojik danışmanların danışma hizmet kalitesini etkileyen faktörlerin bilinmesi bu mesleğin geleceği ve hizmet alan danışanlar açısından önem taşımaktadır (Atıcı, Özyürek ve Çam, 2005; Erkan, 2011; Gündüz ve Çelikkaleli, 2009; Sali-Bilgiç, 2011). Bundan dolayı psikolojik danışmanlık mesleğinin nasıl yapılması, hangi becerilerin kazandırılması gerektiği, danışma becerileri öz yeterliği, danışmanın bireysel özelliklerinin nasıl olması gerektiği, danışanların eğitim süreçlerinin nasıl olması gerektiği, beceri ölçme araçlarının geliştirilmesi ve mesleğin günlük yaşamdaki yansımalarının neler olduğu gibi değişkenler araştırmalara konu olmuştur (Al-Darmaki; 2004, Bodenhorn ve Skaggs, 2005; Doğan, 2000; Özyürek, Çam

ve Atıcı, 2007; Melchert ve arkadaşları, 1996; Mullen ve arkadaşları, 2015; Larussi ve arkadaşları, 2013; Özyürek, 2010; Urbani ve arkadaşları, 2002; Özabacı ve arkadaşları, 2004; Pamukçu, 2012; Uslu, 2005, Soresi ve arkadaşları, 2004; Tang ve arkadaşları, 2004; Yaka, 2005; Yam, 2014; Yiyit, 2001). Çünkü psikolojik danışmanlık mesleğinde danışana en iyi yardım nasıl sunulur sorusu meslek elemanlarının nasıl olması gerektiği ve mesleki performansları üzerinde ne gibi faktörlerin etkili olabileceği sorusunu beraberinde getirmiştir. Bu sorunun yanıtını merak eden alan çalışanları yukarıda ifade edilen bilimsel çalışmaları yürütmüşlerdir.

Türkiye’ de yapılan araştırmalarda ise psikolojik danışmanların eğitimlerinin nasıl olması gerektiği ve model önerileri (Doğan, 2000; Ültanır, 2005), mesleki benlik saygılarını (Arıca ve Dilmaç, 2003), çeşitli eğitimlerin danışma becerilerine katkısının değerlendirildiği (Büyükköze-Kavas, 2011; İkiz, 2009; Meydan, 2015) çalışmalara rastlanmaktadır. Ayrıca psikolojik danışma öz yeterliği (Aksoy ve Diken, 2009; Asarlı, 2012; Atıcı ve Özyürek, 2005; Erkan, 2011; Özteke, 2011; Sali-Bilgiç, 2011; Pamukçu, 2012; Uslu ve Arı, 2005; Yam, 2016; Yaka, 2005), iş doyumları, tükenmişlik düzeyleri ve stres kaynakları (Özer, 1998; Seğmenli, 2001; Sevim ve Hamacı, 1999; Taşdelen-Karkçay, 2008; Paksoy, 2003), problem çözme düzeyleri (Gültekin, 2006), empati düzeyleri (İkiz, 2009) ve buna benzer birçok değişkenler üzerine çalışılmıştır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Psikolojik danışmanlık mesleğinin çeşitli değişkenler açısından birçok bilimsel araştırmaya konu olması bu meslek elemanlarının performansları üzerinde etkili olabilecek birçok değişkenin olduğuna işaret etmektedir. Ancak yapılan çalışmaların sonuçları kendi inceledikleri değişkenler ekseninde kaldığından dolayı psikolojik danışmanlık mesleği üzerinde etkili olan faktörleri bir bütün olarak ele almaktan uzak kalabilmektedir. Ayrıca yapılan çalışmaların ne kadarında benzer değişkenler kullanıldığı ve bu benzer değişkenlerin bulgularının ne düzeyde farklılaştığını saptamak zor olabilmektedir. Diğer açıdan yapılan çalışmaların ortak ve farklı sonuçlarına bir bütün halinde sunulması zihinsel bir bütünlük sağlama açısından araştırmacıların fazladan emek harcamalarının önüne geçebilmektedir.

Yukarıda ifade edilen nedenlerden dolayı bu araştırmanın amacı, yurt içinde psikolojik danışmanları danışma öz yeterlik düzeyleri, tükenmişlik ve iş doyum/mesleki memnuniyet düzeyleri ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalar değerlendirilerek, yapılan çalışmaların çeşitliliğini bir bütün halinde ortaya koymaktır. Ayrıca bu çalışmalarda en çok hangi değişken üzerinde durulduğu, yapılan türdeş çalışmaların sonuçlarının kıyaslanması ve ilgili alan yazında çalışma yapacak araştırmacılara psikolojik danışmanlık mesleği üzerinde etkili olan faktörler ile ilgili yapılan araştırmalar hakkında genel bir fikir sunmak amaçlanmıştır.

3.YÖNTEM

3.1.Dahil Etme Ölçütleri

Bu derleme araştırmasında yer alan bilimsel çalışmalar aşağıda ifade edilen ölçütler dikkate alınarak seçilmiştir:

- 1- Yapılan çalışmada Türkiye’de çalışan psikolojik danışmanlar ve psikolojik danışman adaylarının örneklem olarak alınması.
- 2- Çalışmaların psikolojik danışmanlık mesleği ile ilgili değişkenlerin incelenmesi.
- 3- Araştırmanın herhangi bir ulusal ve uluslar arası dergide yayınlanmış olması.
- 4- Araştırmanın yüksek lisans veya doktora tezi olarak kabul edilmiş olması.
- 5- Araştırmanın bağımlı değişkeninin danışma öz yeterlik düzeyi, tükenmişlik düzeyi ve iş doyum/mesleki memnuniyet düzeyi olması dahil etme ölçütleri olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya dâhil edilen çalışmalar Academic Search Complete, EbscoHOST, JSTOR, PsycNet, Psychology and Behavioral Sciences Collection, Google Akademik, ULAKBİM, elektronik üniversite dergileri ve YÖK-TEZ veri tabanları kullanılarak ulaşılmıştır. Veri tabanları araştırılırken psikolojik danışma, psikolojik danışman, danışma becerileri, tükenmişlik, iş doyumunu, danışma öz yeterliği gibi anahtar sözcükleri kullanılmıştır.

3.2. İşlem

Tarama sonrası ulaşılan araştırmalar içerisinde psikolojik danışmanlar veya danışman adaylarının danışma performansları üzerinde etkili psikolojik danışma öz yeterliği, tükenmişlik ve iş doyum düzeyleri/mesleki memnuniyet değişkenlerini bağımlı değişken olarak inceleyen araştırmalar derleme çalışmasına dahil edilmiş, diğer çalışmalar (*danışma beceri eğitimleri, eğitim programları, akreditasyon, unvan ve meslekleşme sorunları, üniversitelerdeki eğitim uygulamalarını vb. konuları ele alan çalışmalar ile öz yeterlikleri, tükenmişlik düzeyleri, iş doyumunu/mesleki memnuniyetleri düzeylerini bağımsız değişken olarak ele alan çalışmalar*) araştırmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca çalışmaya dahil edilen araştırmaların bir bütünlük sağlaması için araştırmada kullanılan bağımlı değişkenlere göre *1- Psikolojik danışma öz yeterliği, Tükenmişlik ve İş doyumları/ Mesleki memnuniyet* şeklinde 2 kategoriye ayrılmış ve bulgular kısmında bu şekilde sunulmuştur.

3.BULGULAR

Araştırmanın bulguları dâhil etme ölçütleri çerçevesinde 1995-2017 yılları arasında yapılan 32 çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışmaların 15 tanesi psikolojik danışma öz yeterliğinin bağımlı değişkenini, 17 tanesi ise tükenmişlik, iş doyumunu/mesleki memnuniyet bağımlı değişkenini inceleyen araştırmalardan oluşmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen çalışmaların verileri, geçerlik ve güvenilirliği ispatlanmış ölçme araçları ile toplanmıştır.

Psikolojik danışma öz yeterliği ile ilgili çalışmalarda genel olarak Lent ve arkadaşları'nın (2003) geliştirdiği, Pamukçu (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan “*Psikolojik Danışma Öz Yeterliği Ölçeği*” kullanılmıştır. Buna ilaveten Bodenhorn ve Skaggs (2005) tarafından geliştirilmiş ve Erkan (2011) tarafından Türkçeye uyarlanması yapılmış “*Okul Psikolojik Danışmanı Öz-yeterlik Ölçeği*” ile Yiyit (2001) tarafında geliştirilen “*Okul Psikolojik Danışmanı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği*” kullanılmıştır. Tükenmişlik ile ilgili yapılan neredeyse tüm çalışmalarda Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen ve Ergin (1992) tarafından Türkçeye uyarlanan “*Maslach Tükenmişlik Ölçeği*” kullanılmıştır.

Yapılan inceleme sonucu psikolojik danışmanların danışma öz yeterlikleri, tükenmişlik düzeyleri, iş doyumunu/mesleki memnuniyetler düzeyleri ilgili yapılan araştırmalarda genellikle aynı bağımsız değişkenlerin etkisi incelenmiş ve istatistiksel sonuçların genel olarak paralellik gösterdiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışmalar araştırdıkları

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 70 Kasım- Aralık 2018

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

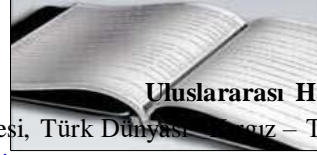
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –

KIRGIZİSTAN <http://www.akademikbakis.org>

bağımlı ve bağımlı değişkenler açısından sınıflandırılarak türdeş olanlar belirli kategoriler altında toplanarak aşağıdaki tablolarda ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Tablo-1. Psikolojik Danışmanların Danışma Öz Yeterlikleri Üzerinde Etkili Olan Değişkenleri İnceleyen Araştırmalar

Yazar	Bağımsız Değişkenler	Ölçme aracı	Bağımlı Değişkenler	Ölçme Aracı	N	Temel Bulgular
Uslu, M. ve Arı, R. (2005)	Cinsiyet, Çalışma Yılı (Kıdem)	Demografik Bilgi Formu	Psikolojik Danışmanların Danışma Beceri Düzeyleri	Fiziksel ve Psikolojik Dinleme Yardım Becerileri Değerlendirme Formu	K=58 E=52 N=110	Genel olarak psikolojik danışmanların fiziksel dinleme becerileri konusunda kendilerini yeterli görürken, psikolojik dinleme becerileri konusunda kendilerini yetersiz hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu beceri düzeyleri cinsiyet ve çalışma yılına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır.
Yaka, B. (2005)	Cinsiyet, Mezun Olunan Program, Çalışma Süresi, Üniversite Dışı Danışmanlık Eğitimi Alıp Almadığı Durumu, Çalışılan Kurum	Kişisel Bilgi Formu	Temel Psikolojik Danışma Becerilerine İlişkin Yeterlik Düzeyleri	Psikolojik Danışma Becerileri Ayırt Etme Ölçeği	K=159 E=61 N=220	Araştırmanın sonucuna göre temel psikolojik becerileri yeterlik düzeylerinin cinsiyet, mezun olunan lisans programı, üniversite dışı eğitim alıp almama durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ancak çalışma süresi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Özgün, M.S.(2007)	Kişilik Özellikleri, Cinsiyet, Mezun Olunan Bölüm, Çalışılan Okul Türü	Hacettepe Kişilik Envanteri	Mesleki Yetkinlik Beklentileri	Okul Psikolojik Danışmanı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği	K=103 E=85 N=188	Araştırmanın sonucunda katılımcıların sadece %23 yüksek yetkinlik beklentisi puanı almıştır. Cinsiyete, mezun olunan bölüme göre yetkinlik beklentisi puanlarında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Çalışılan okul türü değişkeninde ortaöğretimde çalışan psikolojik danışmanlar lehine sonuçlanmıştır. Diğer açıdan danışma yetkinlik beklentisi ile kişilik özellikleri arasında düşük düzeyde olumlu ilişki bulunmuştur.
Sali-Bilgiç, H. (2007)	Cinsiyet, Görev Yeri, Deneyim, Öğrenim Düzeyleri	Demografik Bilgi Formu	Psikolojik Danışma Öz Yeterliği	İlköğretim Psikolojik Danışman Öz Yeterliği Ölçeği	K=250 E=213 N=463	Çalışmanın sonucuna danışman öz yeterlik düzeyleri göre cinsiyet ve görev yeri değişkenlerine göre farklılaşmamıştır. Eğitim düzeyine göre lisans eğitimine sahip olanlar lehine anlamlı olarak farklılaşmıştır. Diğer

açından deneyim değişkenine göre çalışma yılı ile birlikte yeterlik düzeyinin arttığı saptanmıştır.

Tablo-1. Psikolojik Danışmanların Danışma Öz Yeterlikleri Üzerinde Etkili Olan Değişkenleri İnceleyen Araştırmalar

Yazar	Bağımsız Değişkenler	Ölçme aracı	Bağımlı Değişkenler	Ölçme Aracı	N	Temel Bulgular
Aksoy, V. ve Diken, İ.H. (2009)	Cinsiyet, Yaş, Mesleki Deneyim, Mezun Olunan Bölüm, Bir Uzman Varlığı	Kişisel Bilgi Formu	Özel Eğitimde Psikolojik Danışma Öz Yeterliği	Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği	K=158 E=119 N=277	Rehber öğretmenlerin özel eğitim öz yeterlik düzeyleri ile cinsiyet ve yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca mesleki deneyim süreleri, mezunu olunan bölüm, özel eğitim deneyimleri ile öz yeterlik algıları arasında anlamlı ilişki saptanmıştır.
Gündüz, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2009)	Cinsiyet, Hizmet Süresi, Okul Türü, Öğrenci Sayısı, Sosyal Destek Kaynağı	Kişisel Bilgi Formu	Okul Psikolojik Danışmanlarının Mesleki Yetkinlik İnancı	Okul Psikolojik Danışmanı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği	K=78 E=116 N=194	Araştırmanın bulgularına göre cinsiyet değişkenine göre yetkinlik beklentisi puanları kadınların lehine anlamlı olarak farklılaşmıştır. Çalışma süresi arttıkça yetkinlik beklentisinin yükseldiği görülmüştür. çalışılan kurumun türüne göre anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Öğrenci sayısı az olan psikolojik danışmanların yetkinlik beklentilerinin anlamlı olarak pozitif yönde farklılaştığı görülmüştür.
Erkan, Z. (2011)	Eğitim yaşantısından memnuniyet düzeyi Cinsiyet, Eğitim Düzeyi, Yaş	Eğitim Yaşantısı Memnuniyet Ölçeği	Psikolojik Danışma Öz Yeterliği	Okul Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği	K=142 E=53 N=196	Eğitim yaşantılarından memnuniyet arttıkça danışma öz yeterlik inancının yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer değişkenlerle bağımlı değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.
Pamukçu, B. (2011)	Yaşam Akademik Danışan Oturum Süpervizyondan Doyumu, Başarı Sayısı, Oturum Sayısı	Demografik Bilgi Anketi, Yaşam Doyum Ölçeği, Psikolojik Danışma Beceri Ölçeği	Psikolojik Danışma Öz Yeterliği	Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği	K=335 E=135 N=470	Araştırmanın bulgularına göre yaşam doyumu, oturum sayısı ve süpervizyonun niteliğinden duyulan memnuniyet düzeyi psikolojik danışma öz yeterliğini anlamlı şekilde

Duyulan Memnuniyet
Düzeyiyordarken, akademik başarı düzeyi,
danışan sayısı ve süpervizyon niceliği
anlamli bir şekilde yordamamıştır.**Tablo-1. Psikolojik Danışmanların Danışma Öz Yeterlikleri Üzerinde Etkili Olan Değişkenleri İnceleyen Araştırmalar**

Yazar	Bağımsız Değişkenler	Ölçme aracı	Bağımlı Değişkenler	Ölçme Aracı	N	Temel Bulgular
Asarlı, Z. (2012)	Staj Dönemi Uygulama Sayısı, Eğitim, Düzeyi, Çalışma Süresi, Çalışılan Okul Kademesi, Öğrenci Sayısı	Kişisel Bilgi Formu	Psikolojik Danışma Öz Yeterliği	Okul Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği	K=163 E=62 N=225	Staj dönemi uygulama sayısının yüksekliği danışma öz yeterliğini arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Eğitim düzeyine göre lisansüstü eğitim sahip psikolojik danışmanların öz yeterlik puanları lisans eğitimine sahip psikolojik danışmanlardan anlamli olarak farklılaşmıştır. Uzun çalışma süresine sahip psikolojik danışmanların daha düşük süreli çalışanlara göre öz yeterlik puanları uzun çalışma süresi olan psikolojik danışmanların lehine anlamli olarak farklılaşmıştır. Psikolojik danışma öz yeterliği puanları çalışılan okul kademesi türüne ve öğrenci sayısına göre anlamli bir şekilde farklılaşmamıştır.
Taytaş, M. (2013)	Cinsiyet, kıdem, çalışma yılı, yaşanan yer, öğrenim düzeyi, mesleki seçim süreci, mezun olunan bölüm	Kişisel Bilgi Formu	Psikolojik Danışma Öz Yeterliği	Psikolojik Danışmanlar Yeterlik Ölçeği	K=79 E=115 N=194	Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının yeterlik algısı cinsiyete, kıdeme, çalışılan kuruma ve yaşamınızın çoğunu geçirdiğiniz yere göre değişmemekte ancak mezun olunan bölüme, öğrenim düzeyine, alanla ilgili hizmet içi eğitim alıp almama, alanı isteyerek seçip seçmeme ve öğrenci sayısına göre değişmektedir.
Öztürk, A. (2014)	Cinsiyet, Sınıf Seviyesi	Kişisel Bilgi Formu	Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Düzeyi	Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği	K=158 E=135 N=293	Araştırmanın sonucuna göre danışma öz yeterlik düzeyi 1. sınıflarda zor danışanlar alt boyutunda erkekler lehine anlamli şekilde farklılaşmıştır. Diğer açıdan sınıf düzeyine göre psikolojik danışma öz yeterlik düzeyi 4. sınıf öğrencilerinin lehine anlamli şekilde farklılaşmıştır.
Satıcı, B. (2014)	Mizah Tarzları, Süpervizyon Yaşantılarından	Mizah Tarzları Ölçeği Kişisel Bilgi Formu	Psikolojik Danışma Öz Yeterliği	Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği	K=207 E=79 N=286	Araştırmanın temel bulgularına göre mizah düzeyi yüksek olan psikolojik danışmanların danışma öz yeterlikleri anlamli şekilde

Memnuniyet Düzeyleri,
Oturma Sayısı, Deneyim,
Cinsiyet, Akademik
Ortalama

yüksek bulunmuştur. Ayrıca uygulama yapılan oturma sayısının arttıkça psikolojik danışma öz yeterliğinin yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer açıdan süpervizyon yaşantılarının niteliği ve niceliğinden duyulan memnuniyet düzeyi yükseldikçe psikolojik danışma öz yeterliğinin de yükseldiği sonucuna varılmıştır. Diğer değişkenlere göre anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

Tablo -1. Psikolojik Danışmanların Danışma Öz Yeterlikleri Üzerinde Etkili Olan Değişkenleri İnceleyen Araştırmalar

Yazar	Bağımsız Değişkenler	Ölçme aracı	Bağımlı Değişkenler	Ölçme Aracı	N	Temel Bulgular
Çapri, B. ve Demiroz, Z. (2016)	Duygusal Zeka Düzeyi, Etkili Psikolojik Danışma Nitelikleri	Schutte Duygusal Zeka Ölçeği, Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri Değerlendirme Ölçeği	Psikolojik Danışma Öz Yeterliği	Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği	K=132 E=103 N=235	Araştırmanın bulgularına göre duygusal zeka düzeyi ile etkili psikolojik danışman nitelikleri ve psikolojik danışma öz yeterliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca duygusal zeka düzeyi ve etkili psikolojik danışman nitelikleri psikolojik danışma öz yeterlik düzeyini anlamlı şekilde yordamıştır.
Yam, F.C. (2016)	Kişilik Özellikleri, Kaygı Düzeyleri, Geçmiş Eğitim Yaşantıları, Eğitim Düzeyleri, Başka Bir Eğitim Alıp-Almama Durumu, Çalışma Süresi	Kişisel Bilgi Formu Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği, Sıfata Dayalı Kişilik Testi,	Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Düzeyi	Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği	K=82 E=167 N=249	Araştırmanın sonucuna göre psikolojik danışma öz yeterliği puanları lisansüstü eğitime sahip psikolojik danışmalar lehine anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Lisans dışında başka bir eğitim alan danışmanların yeterlik puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kişilik özellikleri, geçmiş eğitim yaşantılarından memnuniyet düzeyi, kaygı düzeyi ve çalışma süresi psikolojik danışma öz yeterlik düzeyini anlamlı bir şekilde yordamıştır.
Yayla, E. ve İkiz, F.E. (2017)	Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu, Çalışılan Kurum, Çalışma Süresi, Mezun Olunan Program, Etkili Psikolojik Danışma Nitelikleri	Demografik Bilgi Formu Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri Değerlendirme Ölçeği	Psikolojik Danışma Öz Yeterliği	Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği	K=100 E=66 N=166	Araştırmanın bulgularına göre psikolojik danışma öz yeterliği ile etkili psikolojik danışman nitelikleri arasında pozitif yönde düşük ilişki bulunmuştur. Ayrıca psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri cinsiyet, yaş, çalışılan kurum

Düzeyi

ve çalışma yılı değişkenlerine göre farklılaşmamıştır

Tablo-1 incelediğinde psikolojik danışma öz yeterliğinin bağımlı değişken olarak incelendiği araştırmalarda bağımsız değişken olarak en çok “cinsiyet, yaş, çalışılan kurum, çalışma yılı, mezun olunan program ve eğitim düzeyi” değişkenlerinin incelendiği göze çarpmaktadır. Bu değişkenlerin psikolojik danışma öz yeterliği üzerindeki istatistiksel sonuçlarının paralellik gösterdiği temel bulgular kısmı incelendiğinde dikkati çekmektedir. Diğer bir ifade ile genel olarak psikolojik danışma öz yeterliği cinsiyet, yaş, çalışılan kurum, çalışma yılı, mezun olunan program ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Ayrıca psikolojik danışma öz yeterliği ile kişilik özellikleri, kaygı düzeyleri ve eğitimden duyulan memnuniyet arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır.

Tablo-2. Psikolojik Danışmanların Tükenmişlik ve İş Doyum Düzeyleri Üzerinde Etkili Olan Değişkenleri İnceleyen Araştırmalar

Yazar	Bağımsız Değişkenler	Ölçme aracı	Bağımlı Değişkenler	Ölçme Aracı	N	Temel Bulgular
Özer, R.(1998)	Cinsiyet, Medeni Durum, Hizmet Yılı, Haftalık Çalışma Süresi, Çalışılan Kurum, Mesleği Seçmedeki İsteklilik Düzeyi	Kişisel Bilgi Formu	Tükenmişlik Düzeyi	Maslach Tükenmişlik Envanteri	N=595	Araştırmanın bulgularına göre psikolojik danışmanlar en çok kişisel başarısızlığa dayalı tükenmişlik ile duygusal tükenmişlik yaşadıkları görülmüştür. Tükenmişliği ortaya çıkaran en önemli üç unsurun yönetici ve mesai arkadaşlarından destek görmemeleri, hizmet ve yönetmeliklerin net olmayışı, mesleki unvan ve rol karmaşasının bulunması olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca tükenmişlik düzeyleri haftalık çalışma saati değişkeni dışında diğer değişkenlere göre anlamlı şekilde farklılaşmıştır.
Uslu, M. (1999)	Denetim Odağı, Cinsiyet, Medeni Durumu, Mesleki Yeterlik Durumu, Görev Yeri, Yönetici İlişkileri, Fiziki	Kişisel Bilgi Formu Rotter Denetim Odağı Ölçeği	İş Doyumu Düzeyi	İş Doyumu Ölçeği	N=107	Araştırmanın bulgularına göre iş doyum düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır. Medeni duruma göre iş doyum düzeyi evli olanların lehine anlamlı şekilde pozitif yönde farklılaşırken, iç denetim odağına sahip psikolojik danışmanların iş doyum

İmkanlar						
Kocayörük, E. (2000)	Yaş, Cinsiyet, Çalışma Süresi, Mezun Olunan Bölüm, Veli –Öğrenci Tutumları, Yöneticinin Tutumu, Mesleki Yeterlik Düzeyi, Mesleki Seçim Süreci	Kişisel Bilgi Formu Mesleki Yeterlik Ölçeği	Mesleki Doyum Düzeyleri	Mesleki Doyum Ölçeği	N=209	düzeyleri dış denetim odağına sahip psikolojik danışmanların iş doyumdan yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre psikolojik danışmanların mesleki doyum düzeyleri cinsiyet, yaş, mezun olunan bölüm, mesleği seçme şekli, çalışma süresi ve fiziki imkanların durumu değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır. Ancak mesleki doyum düzeyleri çalışan kurum türü (Anadolu lisesinde çalışanların lehine), mesleği istemeyerek seçip seçmeme, öğrenci ve velilerin rehberlik hizmetine verdikleri değerin önemsenme düzeyi ve mesleki yeterlik düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmıştır.

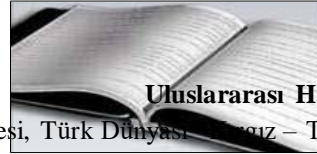
Tablo-2. Psikolojik Danışmanların Tükenmişlik ve İş Doyum Düzeyleri Üzerinde Etkili Olan Değişkenleri İnceleyen Araştırmalar

Yazar	Bağımsız Değişkenler	Ölçme aracı	Bağımlı Değişkenler	Ölçme Aracı	N	Temel Bulgular
Seğmenli, S. (2001)	Cinsiyet, Yaş, Çalışma Süresi, Algılanan Ekonomik Düzey, İşten Memnuniyet Düzeyi, Mezun Olunan Alan, Çalışılan Kurum Türü	Kişisel Bilgi Formu	Tükenmişlik Düzeyi	Maslach Tükenmişlik Envanteri	N=200	Araştırmanın sonucuna göre yaş (23-30 yaşlar alehinde), çalışma süresine göre (çalışma süresi 5 yıl ve altında olanlar alehinde), işten memnuniyet düzeyine göre (pozitif yönde) anlamlı bir farklılaşma görülürken, diğer tükenmişlik düzeyi diğer değişkenler açısından anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmamıştır.
Çoban A. (2004)	Mesleki Dayanışma Eğitim Programı	Kişisel Bilgi Formu	Tükenmişlik Düzeyi	Maslach Tükenmişlik Envanteri	N=55	Araştırmanın bulgularına göre Mesleki dayanışma eğitim programına katılan psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri eğitim öncesine anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır.
Özabacı, N., İşmen, E. ve Yıldız, A. (2004)	İdeal Psikolojik Danışman Özelliklerine Sahip Olma Düzeyi,	Danışmanların İdeal Özellikleri Envanteri	Tükenmişlik Düzeyi	Maslach Tükenmişlik Envanteri	N=110	Araştırmanın sonucuna göre kendisi ile barışık, dışa dönük, sevecen, sabırlı ve iletişim yeteneği yüksek olan psikolojik danışmanların tükenmişlik puanları anlamlı şekilde negatif yönde farklılaşmıştır.
Çoban, A.E. ve Demir, A. (2004)	Cinsiyet, Yaş Medeni Durum, Görev Yılı, Mezun Olunan Bölüm, Maaşa İlişkin Algısı, İşten Beklentisi, İş Yükü, İş Doyumu, Psikolojik Danışma Sayısı,	Kişisel Bilgi Formu	Tükenmişlik Düzeyi	Maslach Tükenmişlik Envanteri	N= 227	Araştırmanın sonucuna göre psikolojik danışmanların bireysel başarısızlık ve duygusal tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri ile maaş algısı, iş doyumunu, işten beklenti, iş yükü algıları değişkenleri ile anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Diğer açıdan tükenmişlik puanları medeni durum, cinsiyet, mezun olunan bölüm değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaşmamıştır.
Başören, M. (2005)	Cinsiyet, Çalışılan Kurum Türü, Hizmet Süresi, Medeni Durum, Mezun Olunan Alan	Kişisel Bilgi Formu	Tükenmişlik Düzeyi	Maslach Tükenmişlik Envanteri	N=96	Araştırmanın sonucuna göre psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri tüm değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır.
Akten, S. (2007)	Cinsiyet, Medeni Durum, Hizmet süresi, Çalışılan Kurum, Mesleği Seçim Tarzı, Çalışma Saati, Mesleki İşlevsellik Düzeyi	Kişisel Bilgi Formu	Tükenmişlik Düzeyi	Maslach Tükenmişlik Envanteri	N=304	Yapılan araştırmanın sonucunda tükenmişlik düzeyinin cinsiyet değişkenine göre bayanların duygusal tükenmişlik puanları anlamlı olarak negatif yönde farklılaşmıştır. Ayrıca psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri diğer tüm değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır.

Tablo-2. Psikolojik Danışmanların Tükenmişlik ve İş Doyum Düzeyleri Üzerinde Etkili Olan Değişkenleri İnceleyen Araştırmalar

Yazar	Bağımsız Değişkenler	Ölçme aracı	Bağımlı Değişkenler	Ölçme Aracı	N	Temel Bulgular
Çoban, A.E., Hamacı, Z. (2008)	Stresle Baş Çıkma Becerileri Eğitimi	Kişisel Bilgi Formu	Tükenmişlik Düzeyi	Maslach Tükenmişlik Envanteri	N=21	Deneysel modelde tasarlanan araştırmada stresle başa çıkabilme becerileri eğitimine katılan psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeylerinin azaldığı saptanmıştır.
Taşdelen-Karkçay, A. (2008)	Mezun Olunan Bölüm, Mesleki Yeterlik Düzeyi	Kişisel Bilgi Formu Mesleki Yeterlik Ölçeği	İş Doyumu	İş Doyumu Ölçeği	N=90	Araştırmanın bulgularına göre iş doyum düzeyi mezun olunan alana göre değişmemiştir. Ayrıca psikolojik danışmanların kendilerini iş doyumunda orta düzeye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
İkiz, F.E. (2010)	Cinsiyet, Yaş, Çalıştığı Kurum, Çalışma Süresi, Kişisel Yeterlik Algısı	Kişisel Bilgi Formu	Tükenmişlik Düzeyi	Maslach Tükenmişlik Envanteri	N=120	Araştırmanın sonucuna göre tükenmişlik puanları yaş ve cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır. Ancak çalıştığı kurum, çalışma yılı ve kendine ait yeterlik algısı değişkenlerine göre tükenmişlik puanları anlamlı olarak farklılaşmıştır.
Seçer, İ. (2011)	Yaş, Medeni Durum, Cinsiyet, Doğum Yeri, Çalışılan Ortamdan Memnuniyet Durumu, Mesleki Kıdem	Kişisel Bilgi Formu	Tükenmişlik Düzeyi	Maslach Tükenmişlik Envanteri	N=147	Araştırma sonucuna göre tükenmişlik puanları cinsiyet, doğum yeri ve medeni durum değişkenine göre farklılaşmaz iken yaş, kıdem, okul ortamında memnun olma duruma göre anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır.
Özen, Y. (2011)	Çalışılan Kurum Türü, Mezuniyet Alanı, Cinsiyet, Eğitim Düzeyi, Kıdem	Kişisel Bilgi Formu	İş Memnuniyet Düzeyi	Minnesota İş Memnuniyeti Ölçeği	N=258	Araştırmanın bulgularına göre özel bir eğitim kurumunda çalışan psikolojik danışmanların iş memnuniyet düzeyleri devlet kurumunda çalışan psikolojik danışmanlara göre anlamlı olarak pozitif yönde farklılaşmıştır. Ayrıca açıdan mezuniyet alanına göre iş memnuniyet düzeyleri psikoloji alanı mezunu olanların lehine anlamlı olarak farklılaşmıştır. Diğer açıdan iş

memnuniyet düzeyleri cinsiyet, yaş ve kıdeme göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır.

Tablo-2. Psikolojik Danışmanların Tükenmişlik ve İş Doyum Düzeyleri Üzerinde Etkili Olan Değişkenleri İnceleyen Araştırmalar

Yazar	Bağımsız Değişkenler	Ölçme aracı	Bağımlı Değişkenler	Ölçme Aracı	N	Temel Bulgular
Gündüz, B. (2012)	Mesleki Yetkinlik Düzeyi, Sosyal Destek Durumu, Öğrenci Sayısı, Göreve Algısı	Kişisel Bilgi Formu Mesleki Yetkinlik Ölçeği	Tükenmişlik Düzeyi	Maslach Tükenmişlik Envanteri	N=194	Araştırmanın sonucuna göre mesleki yeterlik düzeyi tükenmişlik düzeylerini anlamlı bir şekilde yordamıştır (duyarsızlaşma alt boyutu ile negatif kişisel başarı puanları üzerinde pozitif yordayıcı). Bunun haricinde sosyal destek kaynağına sahip, görev algısı olumlu ve öğrenci sayısı az olan psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır.
Yıldız, E. (2012)	Yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, mezun olunan bölüm, çalışma memnuniyeti, amirin takdiri, kendini verimi ile ilgili değerlendirme, manevi doyum	Kişisel Bilgi Formu	Tükenmişlik Düzeyi	Maslach Tükenmişlik Envanteri	N=196	Araştırmanın bulgularına göre cinsiyet, eğitim düzeyi ve mezun olunan bölüm ile tükenmişlik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, çalışma memnuniyeti, amirin takdiri, kendini verimi ile ilgili değerlendirme, manevi doyum ile arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.
Eşki, H., Ismuk, E. ve Parlak, S. (2015)	Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Algıları, Dinleme Becerileri, Kıdem, Okul Türü, Mezun Olunan Bölüm, Yaşanılan Yer, Eğitim Durumu, Cinsiyet, Öğrenci Sayısı	Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği, Dinleme Becerisi Ölçeği	İş Doyum Düzeyleri	İş Doyumu Ölçeği	N=160	Psikolojik danışma öz yeterlik düzeyi ve dinleme becerileri düzeyi değişkenleri psikolojik danışmanların iş doyum düzeyini anlamlı bir şekilde yordamıştır. Diğer açıdan psikolojik danışmanların iş doyum düzeyi kıdeme göre (daha fazla çalışanlar lehine) anlamlı olarak farklılaşırken, diğer değişkenler açısından anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

Tablo-2 incelendiği zaman psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri, iş doyum ve mesleki memnuniyet düzeylerini bağımlı değişken olarak incelediği araştırmalarda en çok “cinsiyet, yaş, kıdem, çalışılan okul türü, mezun olunan bölüm, eğitim düzeyi, öğrenci sayısı, medeni durum, yaşanılan yer, sosyal destek kaynaklarının varlığı” gibi değişkenler üzerinde araştırmaların yapıldığı gözlenmektedir. Ayrıca

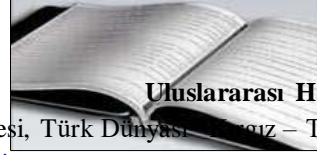
AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 70
Dergisi

Kasım- Aralık 2018

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Celalabat –KIRGIZİSTAN <http://www.akademikbakis.org>

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-

“denetim odağı, mesleki yeterlik düzeyi, psikolojik danışma öz yeterlik düzeyi, dinleme becerileri düzeyi, kişisel yeterlik algısı, iş yükü, iş beklentisi, danışan sayısı” gibi değişkenlerin tükenmişlik üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu değişkenlere göre araştırmaların sonuçlarında istatistiksel paralellik bulunmakla birlikte, aynı değişkenin etkisini farklı olarak rapor eden çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıntılı araştırma bulgularına Tablo-2’de yer verilmiştir.

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Derleme çalışmasına dâhil edilen 32 çalışmanın büyük bir çoğunluğunun yayınlanma tarihine bakıldığında genellikle 2000 yılından sonra yayımlandıkları ve bu tarihten sonra psikolojik danışmanların psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri, tükenmişlik düzeyleri ve iş doyumunu/mesleki memnuniyet düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmaların sayılarında artış olduğu görülmektedir. Çalışmaların giderek artması psikolojik danışmanların performansları üzerinde etkili olan faktörlerin neler olduğunun, araştırmacılar tarafından merak edilmeye başlandığı söylenebilir. Çünkü psikolojik danışmanların, bireylerin etkin uyumunu sağlamaya yardımcı ruh sağlığı çalışanları olması ve hizmet verdikleri bireylerin varlığı göz önüne alındığında, mesleğin en iyi nasıl sunulacağı sorusuna yanıt arama düşüncesi bu konu ile ilgili araştırmaların yapılmasını katkı sağladığı düşünülebilir. Ayrıca alan yazında incelendiğinde, herhangi bir meslek grubundaki bireyin sahip olduğu becerileri aktif şekilde sunabilmesinde öz yeterlik algısının, tükenmişlik düzeyi, iş doyum düzeylerinin ve mesleki memnuniyet düzeylerinin etkili olduğunu rapor eden araştırmalar ve kuramsal bilgiler bulunmaktadır (Al – Damarki, 2004; Bandura, 1997; Bolat, 2011; Çoban ve Demir, 2004; Daniel ve Larson, 2001; Diri ve Kırıl, 2016; Durak ve Seferoğlu, 2017; Güner, Çicek ve Can, 2014). Bu durum, psikolojik danışmanlık mesleği ile ilgili yapılan çalışmaların bu değişkenler etrafında yoğunlaşmasına katkı sağlamış olduğu söylenebilir.

Yurt dışında, psikolojik danışmanlık mesleğini ve çalışanlarının nitelikleri üzerinde etkili olan değişken açısından incelemeler yapan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Wiggins ve Weslader, 1979; Urbani ve arkadaşları, 2002; Soresi ve arkadaşları, 2004; Tang ve arkadaşları, 2004; Larson ve arkadaşları, 1992; Feriedlander ve arkadaşları, 1986). Bu çalışmaları inceleyen Türkiye'deki araştırmacılar kendi kültürel yapılarında çalışan psikolojik danışmanların, mesleki performansları üzerinde etkili olan faktörlerin neler olduğunu araştırmalarını tetiklediği düşünülebilir. Çünkü psikolojik danışmanlık mesleği ve eğitimleri yurt dışında ülkemizden daha önce başlamış ve daha sonra ülkemize gelmiştir.

Diğer açıdan psikolojik danışma öz yeterliği üzerinde çalışan araştırmaların genelinde cinsiyet, yaş, çalışılan kurum, çalışma yılı, mezun olunan program ve eğitim düzeyi gibi kategorik değişkenlerinin incelendiği göze çarpmaktadır. Bu değişkenlerin psikolojik danışma öz yeterliği üzerindeki istatistiksel sonuçlarının paralellik gösterdiği temel bulgular kısmı incelendiğinde dikkati çekmektedir. Diğer bir ifade ile genel olarak psikolojik danışma öz yeterliği cinsiyet, yaş, çalışılan kurum, çalışma yılı, mezun olunan program ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Bu çalışmalarda dikkati çeken noktalardan biri psikolojik danışma öz yeterliğinin, kişilik özelliklerine göre anlamlı olarak farklılaşmasıdır. Bu durum alan yazındaki psikolojik danışmanların kişilik özelliklerini açıklayan kuramsal bilgilerle ve çalışmalarla paralellik göstermektedir (Corey, 2008; Wiggins ve Weslader, 1979; Lepkowski ve Packman, 2005; Gresoan ve Caswell, 2009). Bu sonuçlar bize psikolojik danışmanların belirli kişilik özelliklerine sahip olmalarının danışma öz yeterlikleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu düşündürebilir.

İncelenen araştırmalarda çalışma süresi, danışma eğitiminin niteliği, danışma eğitiminden duyulan memnuniyet düzeyi, süpervizyon modeli, süpervizyon düzeyinde duyulan memnuniyet, danışma uygulama sayısı gibi danışma eğitim süreci ve deneyimle ilgili değişkenler psikolojik danışma öz yeterliği üzerindeki katkılarının yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Yani bu durum bize danışman eğitimlerinin niteliği ve niceliği ile bu eğitimi alan psikolojik danışmanların eğitimlerden duydukları memnuniyet düzeylerinin yüksek olması, mesleki performanslarının daha iyi olabileceği şeklinde bir sonuca ulaştırabilir.

Psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri, iş doyumunu ve mesleki memnuniyet düzeylerini inceleyen araştırmaların genelinde cinsiyet, yaş, kıdem, çalışılan okul türü, mezun olunan bölüm, eğitim düzeyi, öğrenci sayısı, medeni durum, yaşanılan yer gibi değişkenler üzerinde araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmaların sonuçlarına göre psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri, iş doyumunu ve mesleki memnuniyet düzeylerini yukarıda ifade edilen değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır.

Denetim odağı, mesleki yeterlik düzeyi, psikolojik danışma öz yeterlik düzeyi, mesleği seçim süreci, ideal kişilik özellikleri, dinleme becerileri düzeyi, sosyal destek kaynaklarının varlığı, kişisel yeterlik algısı, iş yükü, iş beklentisi, danışan sayısı, manevi doyum, amir/ıdareci takdiri, kendini verimli görüp-görmeme gibi değişkenlerin tükenmişlik düzeyleri, iş doyumunu ve mesleki memnuniyet düzeyleri üzerinde anlamlı birer yordayıcı değişken oldukları gözlenmiştir. Diğer bir ifade ile psikolojik danışmanların kişisel başarısızlık, yönetici ve mesai arkadaşlarından destek görmemeleri, çalışan kurumdaki destek yetersizliği, kendini mesleki açıdan verimli görmeme, psikolojik danışma öz yeterlik algısının düşük olması, dışsal denetim odağına sahip olmaları, mesleği isteyerek seçmeme gibi durumların, psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri, iş doyumunu ve mesleki memnuniyet düzeylerini negatif yönde etkilediği görülmüştür. Tam tersi durumda ise iç denetim odağına, sahip, mesleğini isteyerek seçen, öz yeterlik algısı yüksek, sosyal destek kaynaklarına sahip, mesleki beklenti düzeyi yüksek olan psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeylerinin düşük, iş doyumunu ve mesleki memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak incelenen tüm çalışmaların psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri, iş/mesleki memnuniyet düzeyleri ve psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri ile ilgili sıklıkla aynı değişkenler üzerinde araştırmaya yaptıkları, ilgili alan yazına istatistiksel ve yorumsal olarak hemen hemen aynı paralellikte katkı yaptıkları görülmüştür. Ancak bu derleme çalışmanın en dikkat çekici noktası psikolojik danışma öz yeterlik düzeyi üzerinde daha çok eğitim süreçlerini içeren dışsal faktörler daha etkili olurken, tükenmişlik düzeyleri, iş/mesleki memnuniyet düzeyleri üzerinde denetim odağı, kişilik özellikleri, sosyal destek algısı, mesleki beklenti, takdir beklentisi, kendini mesleki olarak yeterli görüp-görmeme gibi içsel faktörler daha etkili olmuştur.

KAYNAKÇA

- Aksoy, V. ve Diken, İ. H. (2009). Rehber öğretmen özel eğitim öz-yeterlik ölçeği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10 (1), 29-37.
- Akten, S. (2007). *Rehber öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Al-Darmaki, F. R. (2005). Counseling self-efficacy and its relationship to anxiety and problem-solving in United Arab Emirates. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 27 (2).
- Asarlı, Z. (2012). *Okullarda çalışan psikolojik danışmanların okul psikolojik danışma öz yeterlilik algılarının incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Arıcak, T., & Dilmaç, B. (2003). Psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin bir takım değişkenler açısından benlik saygısı ile mesleki benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-8
- Atıcı, M., Özyürek, R. ve Çam, S. (2005). Okul danışmanlığı uygulamalarının yetkinlik beklentisi algıları ve mesleki benlik saygısı üzerindeki etkilerinin boylamsal olarak incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 24, 7-26.
- Başören, M. (2005). *Çeşitli değişkenlere göre rehber öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Büyükgöze-Kavas, A. (2011). Bireysel psikolojik uygulamalarına yönelik bir değerlendirme *Journal of Turkish Educational Sciences*,9(2).
- Bodenhorn, N., & Skaggs, G. (2005). Development of the school counselor self-efficacy scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 38(1), 14-28.
- Bolat, O. İ. (2011). Öz Yeterlilik ve Tükenmişlik İlişkisi: Lider-Üye Etkileşiminin Aracılık Etkisi. *Ege Akademik Bakış*, 11(2), 255-266.
- Cashwell, T. H., & Dooley, K. (2001). The impact of supervision on counselor self-efficacy. *The Clinical Supervisor*, 20(1), 39-47.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları* (Çev: T. Ergene). (Birinci Baskı), Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Çoban, A. E. ve Demir, A. (2004). Güneydoğu Anadolu bölgesinde görev yapan psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri ve bazı demografik değişkenlerle tükenmişlik arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(28), 20-28.
- Çapri B., & Demiröz, Z. (2016). Duygusal zekâ düzeyi ve psikolojik danışma öz-yeterlik inançları arasındaki ilişkide etkili psikolojik danışman niteliklerinin aracı rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 1037-1048.
- Çoban, A. E. ve Hamacı, Z. (2008). Effect of stress coping program on the level of vocational burnout of counselors. *Elementary Education Online*, 7(3), 600-613.

- Doğan, S. (1996). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik alanında meslek kimliğinin gelişimi ve bazı sorunlar. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik dergisi*, 2(7), 32-44.
- Doğan, S. (2000). Psikolojik danışman eğitiminde akreditasyonun gereği ve bir model önerisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(14), 31–38.
- Diri, M. S. ve Kıral, E. (2016). Ortaokul öğretmenlerinin iş doyumlarının mesleki tükenmişlik düzeylerine etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(39), 125-149.
- Durak, H. Y. ve Seferoğlu, S. S. (2017). Öğretmenlerde tükenmişlik duygusunun çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2), 759-788.
- Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach tükenmişlik ölçeğinin uyarlanması. *VII. Ulusal psikoloji kongresi bilimsel çalışmaları*, 22, 25.
- Ekşi, H., Ismuk, E., & Parlak, S. (2015). Okul psikolojik danışmanlarında iş doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik danışma öz yeterliği ve dinleme becerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Erkan, Z. (2011). *Okul psikolojik danışmanı öz-yeterliğini yordamada eğitim yaşantılarına ilişkin memnuniyetin rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Factors that influence self-efficacy of counseling students: An exploratory study. *Counselor Education & Supervision*, 44, 70-81.
- Friedlander, M. L., Keller, K. E., Peca-Baker, T. A. & Olk, M. E. (1986). Effects of role conflict on counselor trainees' self-statements, anxiety level, and performance. *Journal of Counseling Psychology*, 33(1), 73.
- Gladding, S. (2000). *Counseling: A comprehensive profession (4th ed.)*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Gültekin, A. (2006). Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Greason, P.B. ve Cashwell, C.S.(2009). Mindfulness and counseling selfefficacy: The mediating role of attention and empathy. *Counselor Education & Supervision*, 49, 2-19.
- Gündüz, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2009). Okul psikolojik danışmanlarında mesleki yetkinlik inancı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 1-16.
- Gündüz, B. (2012). Okul psikolojik danışmanlarında yetkinlik inancı ve tükenmişlik. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12, 1761-1767.
- Güner, F., Çiçek, H., & Can, A. (2014). Banka Çalışanlarının Mesleki Stres ve Tükenmişlik Düzeylerinin İş Doyumu ve Yaşam Doyumu Düzeyleri İle İlişkisi. *Journal of Alanya Faculty of Business/Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 6(3).
- Hackney, H., Cormier, L. S., Ergene, T., & Aydemir-Sevim, S. (2008). *Psikolojik danışma ilke ve teknikleri: psikolojik yardım süreci el kitabı*. Mentis Yayıncılık.
- İkiz, F.E. (2009). İlköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların empati düzeylerinin incelenmesi. *Elementary Education Online*, 8(2), 346-356.
- Kepçeoğlu, M. (1999). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Kocayörük, E. (2000). *Çeşitli değişkenlere göre rehber öğretmenlerin meslek doyumlarının karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Larussi, M. H., Tyler, J. M., Littlebear, S., & Hinkle, M. S. (2013). Integrating Motivational Interviewing into a Basic Counseling Skills Course to Enhance Counseling Self-Efficacy. *Professional Counselor*, 3(3), 161-174.
- Lent, R. W., Hill, C. E., & Hoffman, M. A. (2003). Development and validation of the Counselor Activity Self-Efficacy Scales. *Journal of Counseling Psychology*, 50(1), 97.
- Larson, L. M., & Daniels, J. A. (1998). Review of the counseling self-efficacy literature. *The Counseling Psychologist*, 26(2), 179-218.
- Lepkowski, W. J. ve Packman J. (2005). Can counselor learn to accurately assess. Their skills? A study of counselor- intraining self-assessments” <http://counselingoutfitters.com/Lepkowski.htm>.
- Melchert, T., Hays, V.L., Wiljanen, L, M. & Kolocek, A.K. (1996). Testing models of counselor development with a measure of counseling self-efficacy. *Journal of Counseling and Development*, 74, 640-646.
- Mullen, P. R., Uwamahoro, O., Blount, A. J., & Lambie, G. W. (2015). Development of counseling students’ self-efficacy during preparation and training. *The Professional Counselor*, 5 (1), 175-184.
- Meydan, B. (2015). Bireyle psikolojik danışma uygulamasında mikro beceri süpervizyon modelinin etkililiğinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(43).
- Özgün, M. S. (2007). *Okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile mesleki öz-yeterlik beklentileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Özyürek, R. (2010). Psikolojik danışma ve rehberlik lisans programı öğrencilerinin yaptıkları okul psikolojik danışmanlığıyla ilgili uygulamaların saptaması. *Eğitim Ve Bilim*, 35(156), 160
- Özteke, H.İ. (2011). *İlköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların sosyal karşılaştırma ve öz bilinç düzeyleri ile psikolojik danışma öz yeterlilik inancı arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya
- Öztürk, A. (2014). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı 1. sınıf öğrencileriyle 4. sınıf öğrencilerinin psikolojik danışma öz-yeterlik inançları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(51), 255-272.
- Özer, R. (1998). *Rehber öğretmenlerde tükenmişlik düzeyi, nedenleri ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Özabacı, N., İşmen, E., & Yıldız, A. (2004). Psikolojik Danışmanların İdeal Özellikleri İle Yılgınlık Düzeylerinin Karşılaştırması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 10(1), 8-25.
- Özen, Y. (2011). Psikolojik Danışmanların İş Memnuniyetlerinin İncelenmesi. *İş Ahlakı Dergisi*, 4(7), 77-92.
- Paksoy, Z. (2003). *Rehber ve Psikolojik Danışmanlarda Stres Kaynaklarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Pamukçu, B. (2012). *The investigation of counseling self-efficacy levels of counselor trainees*. Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Pamukçu, B., & Demir, A. (2013). Psikolojik danışma öz-yeterlik ölçeği Türkçe formu'nun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(40), 212-221.
- Sav, İ.(2007). *Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin kişilik özellikleri ile stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Satıcı, B. (2014). Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma öz-yeterlik algılarının mizah tarzları ve süpervizyon yaşantıları açısından incelenmesi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Seğmenli, S. (2001). *Rehber öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sali-Bilgiç, H. (2011). *Rehber öğretmenlerin (psikolojik danışmanların) öz yeterlilikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Sevim, S.A.,& Hamamcı Z. (1999). Psikolojik danışmanların mesleki doyumları ile mesleki yeterlilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(12), 39-40.
- Seçer, İ. (2011). Investigation of Burnout Levels of Psychological Counselors With Respect to Different Variables. *Sakarya University Journal of Education*, 1(2), 25-39.
- Soresi, S., Nota, L., & Lent, R. W. (2004). Relation of Type and Amount of Training to Career Counseling Self-Efficacy in Italy. *The Career Development Quarterly*, 52(3), 194-201.
- Tang, M., Addison, K. D., LaSure-Bryant, D., Norman, R., O'Connell, W., & Stewart-Sicking, J. A. (2004). Factors that influence self-efficacy of counseling students: An exploratory study. *Counselor Education and Supervision*, 44(1), 70-80.
- Tan, H. (1986). *Psikolojik yardım ilişkileri: Danışma ve psikoterapi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Tatlıhoğlu, K.(1999). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık servisinden beklentiler üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Taşdelen-Karçkay, A. (2008). Farklı Eğitim Programı Mezunu Psikolojik Danışmanların Mesleki Yeterlilikleri ve İş Doyumlarının İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 24-35.
- Taytaş, M. (2016). *Psikolojik danışmanların yeterliliklerinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Üniversitesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Uslu, M. (1999). *Resmi eğitim kurumlarında çalışan psikolojik danışma ve rehberlik uzmanlarının iş doyumunu ve tükenmişlik düzeylerinin danışmanların denetim odağı ve bazı değişkenlere göre karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Uslu, M. (2005). *Psikolojik Danışmanların Danışma Becerilerinin Geliştirilmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya
- Uslu, M. ve Arı, R. (2005). Psikolojik danışmanların danışma becerisi düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 509-519.
- Ültanır, E. (2005). Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) mesleği ve psikolojik danışman eğitimi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 102-111.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 70 Kasım- Aralık 2018

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –

KIRGIZISTAN <http://www.akademikbakis.org>

- Wiggins, J. D., & Weslander, D. L. (1979). Personality characteristics of counselors rated as effective or ineffective. *Journal of Vocational Behavior*, 15(2), 175-185.
- Yaka, B. (2005). *Psikolojik Danışmanların Temel Psikolojik Danışma Becerilerine İlişkin Yeterlik Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Yam, F.C. (2014). *Psikolojik danışma öz yeterliği: Kişilik özellikleri, durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ve geçmiş eğitim yaşantıları*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Yam, F. C. ve İlhan, T. (2016). Psikolojik Danışma Özyeterliği:Kişilik Özellikleri, Kaygı Düzeyleri ve Geçmiş Eğitim Yaşantıları. *Journal of International Social Research*, 9(42), 1304-1313.
- Yayla, E., & İkiz, F. E. (2017). Psikolojik Danışmanların Etkili Nitelikleri ile Danışma Öz-Yeterlik Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7(48).
- Yiyit, F. (2001). *Okul psikolojik danışmanlarının yetkinlik beklentilerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yüksel, F.Ş. (2002). Bazı Değişkenlerin Yönetici Adaylarının, Okul Psikolojik Danışmanlarından Görev beklentileri Düzeylerine Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 27(123), 13-21.